

Stanisław Kołodziejcki

Kozłów, woj. kieleckie

Informator Archeologiczny : badania 24, 100-101

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w podziemiach pofranciszkańskiego kościoła klasztornego. Średniowiecze XIV-XV w.

W lutym i marcu 1990 roku na zlecenie Muzeum dokonano eksploracji nawarstwień studni znajdującej się w zespole krypt kościelnych. Istnienie tej studni stwierdzone zostało w trakcie badań archeologiczno-architektonicznych krypt. Studnia znajdowała się we wtórnie wykonanym przejściu między kryptą znajdującą się pod korpusem kościoła a kryptą pod prezbiterium.

Cembrowina studni wykonana została z łamanego kamienia. Jej wewnętrzna średnica w części stropowej wynosiła 1,5 m, natomiast w partii dennej 1,3 m. Grubość ścian cembrowiny sięgała 0,3 m.

W trakcie eksploracji znajdującego się w jej wnętrzu wypełniska uzyskano następujące dane: do głębokości 2,20 m licząc od korony cembrowiny mieliśmy do czynienia z zasypiskiem, powstałym po utracie funkcji przez badany obiekt. Dopiero poniżej stwierdzono istnienie nawarstwień leżących in situ. Mieliśmy tu do czynienia z trzema poziomami użytkowymi. Pierwszy poziom użytkowy, licząc od góry studni znajdował się na głębokości 2,20 do 2,80 m, kolejny zalegał od 3,0 do 3,9 m, zaś ostatni stwierdzono na głębokości 4,45 do 5,40 m. Na tej też głębokości znajdowało się dno obiektu, spoczywające na litej skale. Poziomy użytkowe przedzielone były jałowymi warstwami namulowymi.

We wszystkich trzech poziomach odkryto 45 całych naczyń, ponad 2500 fragmentów ceramiki, fragmenty kilku naczyń szklanych a także drewnianych. Uzyskany materiał zabytkowy jest dość jednorodny chronologicznie. Niemniej wiadomo, że konsekracja kościoła nastąpiła na początku XVI w. (1503), a rozpoczęcie jego budowy, co jest jednoznaczne z zaniechaniem użytkowania studni, nastąpiło pod koniec wieku XV. Biorąc więc pod uwagę stratygrafię samego obiektu, jak i jego położenie w stosunku do kościoła, a także cechy formalne ceramiki oraz naczyń szklanych, studnię możemy datować na wiek XV. Być może dokładniejsza analiza pozwoli przesunąć jej początki na koniec wieku XIV.

Dokumentacja z badań znajduje się u Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Legnicy i w Muzeum Regionalnym w Jaworze.

**Kalisz, Miasto lokacyjne
AZP 66-38**

**Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Kaliszu**

Badania prowadził mgr Janusz Tomala. Finansował WKZ w Kaliszu. Pierwszy sezon badań. Baszta „Dorotka” (XIV w.)

Od strony miasta założono wykop o wymiarach 6 x 2 m. Stwierdzono, iż baszta powstała razem z murami Kazimierza Wielkiego, czyli w poł. XIV. Fundamenty jej wzniesiono z kamieni eratycznych łączonych zaprawą wapienną na rzucie prostokąta. W wieku XVI nastąpiła częściowa przebudowa baszty. Od strony miasta wstawiono fundament punktowy. Już w średniowieczu bezpośrednio do murów obronnych dostawione były domy. Odkryto podwalinę pieca ogrzewczego zbudowaną z dwóch warstw cegieł, pomiędzy którymi znajdowały się zgniecione fragmenty naczyń (ponad 1000 fr.). Budynek ten uległ spaleniu, prawdopodobnie w pierwszej połowie XVI w. Po tym fakcie teren przylegający bezpośrednio do baszty „Dorotki” wykorzystano pod cmentarz. Prawdopodobnie w tym okresie przebito w murze furtę.

Ponadto zainwentaryzowano istniejące i odkryte w poprzednich latach relikty murów obronnych. Okazało się, że linia murów w niektórych miejscach była przesuwana. Ponadto stwierdzono niezgodność w przebiegu linii murów w porównaniu z planem A. Politańskiego z 1785 r. (głównie w części wschodniej).

Materiały zabytkowe oraz dokumentacja znajdują się w WKZ w Kaliszu.

Badania będą kontynuowane.

Kozłów, woj. kieleckie

Wojewódzki Ośrodek Archeologiczno-Konserwatorski w Kielcach

Badania prowadził dr Stanisław Kołodziejwski. Finansował WO-AK w Kielcach. Trzeci sezon badań. Relikty obronnej rezydencji Lisów (XIV-XVw.).

Celem badań było rozpoznanie drewnianej zabudowy na terenie centralnego członu obronnej rezydencji. Odpowiednich danych dostarczyły 4 eksplorowane wykopy, zlokalizowane w południowo-wschodnim rejonie założenia. Ich łączna powierzchnia wyniosła 45 m². Z uwagi na znaczne zniszczenie górnych warstw obiektu, trudno na tym etapie dokonać rekonstrukcji odsłoniętych relikwów zabudowy. Prawdopodobnie jeden z odkrytych obiektów pełnił funkcję piwniczki-chłodni. Jej spąg sięgał do głębokości 140 cm w stosunku do ówczesnej powierzchni użytkowej i dochodził do poziomu wód gruntowych. Średnica wkopu, zakreślającego w rzucie poziomym owal, miała w górnych partiach ok. 200 cm, a w spągowych ok. 90 cm. W obrębie obiektu znaleziono bardzo dużą ilość ceramiki.

W celu rozpoznania narysu aneksu (przygródka), przyległego od północy do centralnego członu założenia, wytyczono pas 4 sondażu o szerokości 1 m i łącznej długości 22 m. Uzyskano w ten sposób ciągły przekrój nawarstwień. Precyzyjne wymiary tego słabo dotychczas rozpoznanego elementu obronnej rezydencji ustalone zostaną w przyszłym sezonie.

W wyniku prac badawczych odkryto bogaty zespół zabytków ruchomych. Wśród nich na uwagę zasługują: zdobiona ornamentem rogowa oprawa (zapewne rękojeści noża), fragmenty podkowy, wędzida, ostrogi z gwiaździstym bodźcem, sierp, 2 noże, 2 ogniwa masywnego łańcucha, żelazne części wozu.

Zabytki znajdują się w WO-AK w Kielcach.

Zakończenie badań przewidywane w przyszłym roku.

Krajkowo, gm. Mosina woj.
pozańskie St. nr 4 AZP 56-
28/3

PKZ Poznań Spółka z o.o. Pracownia
Naukowo-Badawcza

Badaniami kierował mgr Piotr Śniady. Prace wykonano na zlecenie Biura Projektów Budownictwa Komunalnego w Poznaniu. Finansowała Dyrekcja Rozbudowy Miasta Poznania. Pierwszy sezon badań. Pozostałości po dworze na kopcu z fosą (XVII-XIX w.) oraz osada (?) średnio-wieczna (XIV-XV w.).

Stanowisko znajdowało się prawdopodobnie na niewielkim cyplu nad załosem krawędzi terasy zalewowej lewego brzegu Warty. Obszar ten został całkowicie przekształcony podczas prac ziemnych związanych z budową ujęcia wody w roku 1980. Obecnie jest to sztuczna wyspa na 273 km biegu rzeki. Teren nadal zagrożony — projektowana druga linia kolektora wodnego wraz z wałem ochronnym.

Wykopy zlokalizowano w oparciu o informacje mieszkańców i wyniki wcześniej wykonanych wierceń, które udokumentowały istnienie warstw kulturowych bądź rumowiskowych (do poziomu 2 m i więcej) zawierających materiał zabytkowy datowany na okres nowożytny. Wytyczono trzy wykopy badawcze o łącznej powierzchni 47,5 m² w układzie mającym dać przekrój przez stanowisko. Eksplozację (do poziomu 2 — 2,5 m poniżej stropu humusu) przeprowadzono warstwami mechanicznymi o niżejści 10 lub 20 cm w obrębie warstw kulturowych bądź naturalnych. Układ stratygraficzny stanowiska w ogólnym zarysie przedstawia się następująco:

I — warstwy powierzchniowe — zasypiskowe, wyrównawcze powstałe przy niedawnej niwelacji terenu, zawierające materiał ruchomy datowany na okres nowożytny.

II — niżej zalegające warstwy będące pozostałościami rumowiska budynku — zapewne dworu rozsypanego po stoku kopca wraz z wytworami kulturowymi okresu nowożytnego

III — uwarstwienie kopca, bez materiałów ruchomych

IV — poziom elementów konstrukcji drewnianych i niższych partii fosy z występującą w nich ceramiką średniowieczną.

W trakcie badań uchwycono brzegi fosy, do której od strony kopca dochodzą konstrukcje drewniane składające się z dwóch par dranic odległych od siebie o ok. 0,30 m. Układy te są równoległe i zostały ułożone w odległości ok. 2 m. Pomiędzy nimi wbito kilka kółków w nieregularnym układzie. Konstrukcja ta być może jest związana (także chronologicznie) z odsłoniętymi w pobliżu śladami ściany z dranic i wzmacniających ją kółków, zabytych bardzo głęboko (ponad 1,5 m, w regularnych, 80 cm odstępach). Zasięg i funkcja tej konstrukcji nie została jeszcze wyjaśniona. Stanowiła ona być może ścianę piwniczki domostwa lub stabilizowała sypki grunt. Chronologia tych elementów została określona na podstawie wydobytej z wypełniska konstrukcji ceramiki na XIV-XV w. Ukształtowanie i przebieg, a także zawartość kulturowa warstw rumowiska (pogorzelska) dworu sugerują wyraźnie, że jądro i szczyt (a także i sam budynek) znajdowały się w kierunku północno-wschodnim od tegorocznych wykopów i to zapewne znacznie wyżej od obecnie zachowanego poziomu gruntu. Uformowanie się tych warstw nastąpiło niejako „naturalnie” poprzez rozsypanie się a być może i rozgarnięcie rumowiska (pogorzelska) po stoku kopca, przy wykorzystaniu fosy jako podręcznego śmietnika.

Podczas eksploatacji uzyskano znaczną ilość (ponad 20 tys.) materiałów źródłowych z okresu nowożytnego (XVII-XIX w.) oraz kilkadziesiąt fragmentów ceramiki średniowiecznej (XIV-XV w.). Wśród materiałów nowożytnych ilościowo zdecydowanie dominują ułamki naczyń (ponad 15 tys.). Wśród ceramiki brak jest porcelany i fajansu. Nadto wydobyto prawie 2 tys. fragmentów kafl i po ok. 300 ułamków przedmiotów ze szkła (głównie różnorodnych naczyń) oraz metalu (najczęściej gwoździ i różnego rodzaju okuć ale także i raki do obuwia, noże stołowe itp.). Uzyskano również ok. 1 tys. fragmentów tzw. ceramiki budowlanej oraz prawie 2 tys. ułamków kości zwierzęcych. Spośród zabytków specjalnych należy wymienić 3 mocno zniszczone monety brązowe (zapewne tzw. „boratynki”) oraz grzebień kościany, zdobiony ornamentem geometrycznym.

Niezbędne wydają się tu prócz dalszych prac wykopaliskowych badania historyczne dotyczące tak samego Krajkowa jak i najbliższej okolicy. Badania archeologiczne w następnym sezonie, po przeorientowaniu wykopów powinny wyjaśnić wszystkie zagadnienia związane z powstaniem i rozwojem tej wiejskiej siedziby dworskiej.